

ČESKÁ ASTRONOMICKÁ SPOLEČNOST

sekretariát: Astronomický ústav AV ČR, Boční II / 1401, 141 31 Praha 4, tel. 267 103 040, info@astro.cz

Tiskové prohlášení České astronomické společnosti číslo 102 ze 6. 12. 2007

Česká astronomická společnost udělila Nušlovu cenu 2007

Česká astronomická společnost ocenila Nušlovou cenou za rok 2007 Ing. Jana Vondráka, DrSc. z Astronomického ústavu Akademie věd ČR, v. v. i. Slavnostní předání ceny proběhne v rámci shromáždění k 90. výročí založení České astronomické společnosti 8. 12. 2007 v Zrcadlové kapli Národní knihovny v Praze v 15:15 hodin. Poté bude přednesena laureátská přednáška „Precese a nutace: včera, dnes a zítra“, na kterou má přístup odborná i široká veřejnost (zdarma).

Nušlova cena České astronomické společnosti je nejvyšší ocenění, které uděluje ČAS badatelům, kteří se svým celoživotním dílem obzvláště zasloužili o rozvoj astronomie. Je pojmenována po dlouholetém předsedovi ČAS Prof. Františku Nušlovi. Česká astronomická společnost obnovila její udělování po padesátileté přestávce v r. 1999. Prof. PhDr. František Nušl (3. 12. 1867 - 17. 9. 1951) byl v letech 1922 – 1947 předsedou tehdejší Československé astronomické společnosti. V letech 1924 – 1938 byl ředitelem státní hvězdárny. Letos si připomínáme 140 let od jeho narození.

Ing. Jan Vondrák, DrSc.

Roku 1962 absolvoval zeměměřické studium na ČVUT v Praze a po promoci nastoupil do astronomického oddílu bývalého Geodetického a topografického ústavu (GTÚ). Roku 1964 přešel do Výzkumného ústavu geodetického, topografického a kartografického (VÚGTK), kde působil na observatoři Pecný v Ondřejově. Od r. 1977 je vědeckým pracovníkem Astronomického ústavu ČSAV, resp. AV ČR (ASÚ) v Praze. Kandidátskou práci z geodetické astronomie obhájil roku 1973, doktorskou disertaci v r. 1985.

Je významným členem několika mezinárodních vědeckých společností a pracovních skupin, např. Mezinárodní astronomické unie (IAU) a Mezinárodní unie geodetické a geofyzikální (IUGG), byl členem komise přírodních věd Grantové agentury ČR. Je místopředsedou Dozorčí rady ASÚ. Byl členem vědeckých rad Astronomického ústavu AV ČR, stavební fakulty ČVUT a VÚGTK a byl také byl předsedou Českého národního astronomického komitétu.

V letech 1991-94 byl vedoucím oddělení dynamiky sluneční soustavy ASÚ a od roku 1994 do 2000 vedl reorganizované oddělení dynamické astronomie téhož ústavu. Od roku 2000 byl zástupcem ředitele Astronomického ústavu AV ČR pro zahraniční styky. I když oficiálně odešel do důchodu v roce 2005, je na ústavu stále zaměstnán na částečný úvazek a nepolevuje ve své vědecké i organizační činnosti.

Jeho vědecká a publikační činnost je velmi rozsáhlá. Stal se spoluzakladatelem vědního oboru kosmické geodézie. Publikoval více než 180 původních prací (práce z posledních 16 let jsou uvedeny v příloze na závěr tohoto tiskového prohlášení), které byly alespoň 400krát citovány v impaktovaných mezinárodních časopisech.

Ve své vědecké práci se zabýval především numerickým určováním parametrů zemské rotace, teoretickým studiem pohybu Měsíce a rotační dynamiky Země (slapové a rotační deformace, planetární vlivy na parametry precese a nutace Země, atmosférické vlivy na pohyb pólu a rychlost

zemské rotace). Věnuje se také problematice kombinace určování parametrů rotace Země klasickými astrometrickými a moderními kosmickými metodami a výpočtu astronomických efemerid. Je autorem originálního digitálního filtru pro zpracování rozličných astronomických pozorování a má významný podíl na vývoji nového modelu originálního českého astrometrického přístroje cirkumzenitál.

Od roku 1981 je členem redakční rady české Hvězdářské ročenky, pro kterou převzal od prof. Vladimíra Gutha zajišťování veškerých výpočtů. Postupně nahradil pracné ruční metody moderní elektronickou výpočetní technikou. Je místopředsedou Zákrytové a astrometrické sekce České astronomické společnosti .

V roce 1983 absolvoval tříměsíční stáž v Bureau International de l'Heure v Paříži a v roce 1989 stejně dlouhý studijní pobyt v oddělení časové služby a zemské rotace U.S. Naval Observatory ve Washingtonu D.C. V letech 1991-2 pracoval půl roku na Observatoire de Paris. Získané zkušenosti a kontakty bohatě využívá ve své vědecké i organizační činnosti. Aktivně se účastní a spoluorganizuje nespočetné řady odborných zasedání, seminářů, konferencí a kongresů.

V letech 1992-1997 byl hlavním řešitelem a vedoucím týmu pro novou redukci astronomických pozorování z období 1899-1992 v systému katalogu HIPPARCOS. Je hlavně jeho zásluhou, že za tuto práci dostal kolektiv řešitelů Cenu Akademie věd ČR v roce 2000. Byl také členem mezinárodního kolektivu, který získal v roce 2003 prestižní Descartesovu cenu Evropské komise za studium problematiky souřadných systémů, umožňujících přesné sledování zemské nutace. O tento výzkum se opírají moderní družicové navigační systémy. Finanční odměna byla použita na podporu projektů mladých pracovníků v oboru.

V letech 1998-2004 byl Dr. Vondrák předsedou Českého národního komitétu astronomického, 2001-2004 předsedal řídicí radě mezinárodní organizace pro sledování rotace Země IERS (International Earth Rotation and Reference Systems Service). Od roku 2003 byl vicepresidentem I. divize IAU (Fundamental Astronomy) a od loňského valného shromáždění Mezinárodní astronomické unie v Praze (na jehož organizaci se významně podílel) zastává jako první český astronom v historii funkci předsedy I. vědecké divize IAU.

Jan Vondrák je jedním z nemnoha našich odborníků, kteří za svou vědeckou práci získali zasloužené uznání vědecké veřejnosti a přitom aktivně spolupracují i s amatérskými zájemci o astronomii, zejména pak prostřednictvím svého členství v České astronomické společnosti. Nikdy se nezpronevěřil svému oblíbenému heslu: *žít a nechat žít*.

Precese a nutace: včera, dnes a zítra

stručný obsah přednášky - Ing. Jan Vondrák, DrSc.

Precese byla známa již Hipparchovi ve 2. století př. Kr., zatímco nutace byla objevena Bradleyem mnohem později, až v 18. století. Přitom jde v obou případech o důsledek jednoho a téhož vlivu - momentu vnějších sil (především Měsíce a Slunce) - na rotující zploštělou Zemi, který způsobuje pohyb její osy rotace v prostoru. V přednášce bude podán historický přehled, observační detekce těchto pohybů a objasněn jejich fyzikální princip. Hlavní prostor bude věnován postupnému vývoji modelů precese a nutace od Hipparcha až dodnes a výhledu do budoucnosti.

Více o Nušlově ceně a jejích držitelích najdete na <http://www.astro.cz/cas/ceny/nuslova/>.

Cena bude předána a laureátská přednáška proslovena v rámci slavnostního shromáždění konaného u příležitosti 90. výročí vzniku České astronomické společnosti, které se koná v sobotu 8. prosince 2007 od 10:00 do 17:00 hodin v Zrcadlové kapli Národní knihovny v Praze. Shromáždění je přístupné odborné i široké veřejnosti, zdarma.

Program

- 10:00 - V úvodu vystoupí Pražské smyčcové kvarteto ARCO
- 10:15 - Úvodní slovo (RNDr. Jiří Grygar, CSc., čestný předseda), vystoupení hostů
- 11:00 - Slavnostní udělení Kopalovy přednášky (první udělení této ceny, přednáška)
- 12:30 - Přestávka na oběd
- 14:00 - Založení ČAS (RNDr. Alena Šolcová, CSc., předsedkyně Historické sekce ČAS)
- 15:15 - Slavnostní předání Nušlovy ceny, přednáška laureáta
- 16:45 - Závěrečné proslovy (RNDr. Eva Marková, CSc., RNDr. Jiří Grygar, CSc.)
- 17:00 - Závěr

Pavel Suchan

tiskový tajemník České astronomické společnosti

Česká astronomická společnost (ČAS) vydává od května 1998 tisková prohlášení o aktuálních astronomických událostech a událostech s astronomií souvisejících. Počínaje tiskovým prohlášením č. 67 ze dne 23.10.2004 jsou některá tisková prohlášení vydávána jako společná s Astronomickým ústavem Akademie věd ČR, v.v.i.. Archiv tiskových prohlášení lze najít na Internetu na adrese <http://www.astro.cz/download?type=11>. S technickými a organizačními záležitostmi ohledně tiskových prohlášení se obračejte na tiskového tajemníka ČAS Pavla Suchana na adrese Astronomický ústav AV ČR, v. v. i., Boční II/1401, 141 31 Praha 4, tel.: 267 103 040, fax: 272 769 023, e-mail: suchan@astro.cz.
